www.prepp.in

वियाज्यम् DETACHABLE

संस्कृतम् (प्रथमं प्रश्नपत्रम्)
(साहित्यम्)

SANSKRIT (Paper I)
(LITERATURE)

समयः होरात्रयम् (घंटा-त्रयम्) Time Allowed : Three Hours	पूर्णांकाः 250 Maximum Marks : 250

प्रश्नपत्र-संबन्धिताः विशेषनिर्देशाः

कृपया प्रश्नोत्तरलेखनपूर्वं निम्नलिखितनिर्देशाः सावधानतया पठनीयाः

खण्डद्वयेषु विभाजिताः **अष्ट-प्रश्नाः** ।

परीक्षार्थिभिः **पञ्चैव** प्रश्नाः समाधेयाः ।

प्रश्नसंख्या **1** तथा **5** अनिवार्यौ । शेषप्रश्नेषु **त्रयाणां** समाधानं प्रदेयम् । तत्र प्रत्येकखंडात् **एकम् अवश्यं** करणीयम् ।

प्रत्येक-प्रश्नस्य तस्य भागस्य च अङ्काः तत्रैव निर्दिष्टाः ।

प्रश्नसंख्या **1, 5** तथा **8 संस्कृतभाषयैव** समाधेयाः । शेष-प्रश्नानां समाधानं यथेच्छं संस्कृतभाषया अथवा परीक्षासमित्या स्वीकृत-भाषया करणीयम् ।

संस्कृतभाषा देवनागरी-लिप्यामेव लेखनीया ।

प्रश्नोत्तरस्य शब्दसीमा यदि निर्धारिता तर्हि सा सीमा पालनीया ।

प्रश्नक्रमानुसारमेव क्रमेण प्रश्नोत्तराणि प्रदेयानि । यदि उत्तरपुस्तिकायां कोपि पृष्ठः रिक्तः (अलिखितः) स्यात् तर्हि तत्र स्पष्टरूपेण अनुलोम-विलोमरेखा (X) विधेया ।

अंशतः प्रदत्तं प्रश्नोत्तरमपि संपूर्णप्रश्नोत्तरवत् भवेत् ।

QUESTION PAPER SPECIFIC INSTRUCTIONS

Please read each of the following instructions carefully before attempting questions :

There are **EIGHT** questions divided in **TWO SECTIONS**.

Candidate has to attempt **FIVE** questions in all.

Question Nos. **1** and **5** are compulsory and out of the remaining, **THREE** are to be attempted choosing at least **ONE** question from each Section.

The number of marks carried by a question/part is indicated against it.

Question Nos. **1, 5** and **8** must be answered in **SANSKRIT** and the remaining questions must be answered either in **SANSKRIT** or in the medium authorized in the Admission Certificate. Answer written in **SANSKRIT** must be in Devanagari script.

Word limit in questions, wherever specified, should be adhered to.

Attempts of questions shall be counted in sequential order. Unless struck off, attempt of a question shall be counted even if attempted partly. Any page or portion of the page left blank in the Question-cum-Answer Booklet must be clearly struck off.

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

खण्डः 'A' SECTION 'A'

1. अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।
Answer all of the following : (To be written in Sanskrit language)

1.(a) अधोनिर्दिष्टाः सर्वे प्रश्नाः **संस्कृतभाषया** एव 2-3 पंक्तिषु समाधेयाः — 1×10=10

(i) 'लृ, ञ, न'— वर्णानाम् उच्चारणस्थानानि लेख्यानि ।

(ii) ऊष्मवर्णाः के ?

(iii) 'खय्'– प्रत्याहारान्तर्गताः वर्णाः लेखनीयाः ।

(iv) का 'संहिता'-संज्ञा ? (सूत्रं देयम्)

(v) 'रवावुदिते'— सूत्रोल्लेखपूर्वकं सन्धिविच्छेदः कार्यः ।

(vi) 'यदि + अपि'— सूत्रोल्लेखपुरस्सरं सन्धिकार्यं विधेयम् ।

(vii) 'दिक् + नागः'— सूत्रोल्लेखपुरस्सरं सन्धिकार्यं विधेयम् ।

(viii) 'पुरुषः सिंह इव'— समासनामोल्लेखपूर्वकं समासो विधीयताम् ।

(ix) 'एकोनः'— विग्रहपूर्वकं समास-नाम लिखत ।

(x) 'समवेता जना दुर्गाप्रतिमां पश्यन्ति'— वाच्यपरिवर्तनं क्रियताम् ।

1.(b) अधस्तनेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां विभक्तिप्रयोगस्य औचित्यं सूत्रोल्लेखपुरस्सरं **संस्कृतभाषया** 3-4 पंक्तिषु निर्णेयम् — 2×5=10

(i) <u>तण्डुलान्</u>ओदनं पचति ।

(ii) <u>अक्ष्णा</u> काणोऽयमायाति ।

(iii) <u>मातुर्</u>निलीयते कृष्णः ।

(iv) <u>अर्थस्य</u> हेतोर्वसति ।

(v) <u>छात्रेषु</u> मैत्रः पटुः ।

1.(c) अधोलिखितानां सूत्राणाम् अर्थोदाहरणानि **संस्कृतेन** 3-4 पंक्तिषु लेख्यानि — 2×5=10

(i) अदर्शनं लोपः ।

(ii) सुप्तिङन्तं पदम् ।

(iii) वृद्धिरादैच् ।

(iv) अतिरतिक्रमणे च ।

(v) भीत्रार्थानां भयहेतुः ।

1.(d) का अपश्रुतिः ? संस्कृते अपश्रुतीनां प्रयोगवैशिष्ट्यं सोदाहरणं **संस्कृतेन** निरूपणीयम् ।
(150 शब्दपरिमितम्) 10

1.(e) किं नाम चम्पूकाव्यम् ? कस्याप्येकस्य चम्पूकाव्यस्य वैशिष्ट्यं **संस्कृतेन** विचार्यताम् ।
(150 शब्दपरिमितम्) 10

www.prepp.in
Prepp
Your Personal Exams Guide

2. अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः —
Answer all of the following : —

2.(a) नामपद-क्रियापदयोः रूपप्रयोगवैचित्र्यमवलम्ब्य वैदिकसंस्कृतस्य प्रकृतिः वर्ण्यताम् । (200 शब्दपरिमितम्)
Describe the nature of Vedic Sanskrit on the basis of the distinctive usage of the noun and verb word-forms. (200 words) 15

2.(b) लौकिकसंस्कृतस्य प्रमुखाः विशेषताः विचार्यताम् । (200 शब्दपरिमितम्)
Bring forth the main characteristics of the Classical Sanskrit. (200 words) 15

2.(c) भाषाविज्ञानदृशा संस्कृतस्य महत्त्वं निरूप्यताम् । (250 शब्दपरिमितम्)
Discuss the importance of Sanskrit with regard to the Linguistics. (250 words) 20

3. अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः —
Answer all of the following : —

3.(a) 'वाक्यं रसात्मकं काव्यम्' — अस्य भावार्थः सोपपत्तिकं सोदाहरणं विशदीकरणीयः । (200 शब्दपरिमितम्)
Examine critically with illustrations the meaning of 'वाक्यं रसात्मकं काव्यम्'. (200 words) 15

3.(b) काव्यात्मविषये संस्कृतकाव्यशास्त्रे कति सम्प्रदायाः सन्ति ? तद्विचारचर्चा संक्षेपेण विधीयताम् । (200 शब्दपरिमितम्)
How many schools are there in Sanskrit poetics regarding soul of poetry ? Discuss them briefly. (200 words) 15

3.(c) 'कादम्बरी-रसभरेण समस्त एव ...' — भणितिरियं सोदाहरणं समीक्ष्यताम् । (150 शब्दपरिमितम्)
Elucidate with illustrations the saying : 'कादम्बरी-रसभरेण समस्त एव ...'. (150 words) 10

3.(d) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य चतुर्थाङ्कस्य किं तद् वैशिष्ट्यं येनासौ श्रेष्ठोऽङ्कः स्वीक्रियते ? संक्षेपेण विचार्यताम् । (150 शब्दपरिमितम्)
What is the distinction of the fourth act of Abhijñānaśākuntala, by which it is called the best act ? Discuss briefly. (150 words) 10

4. अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः —
Answer all of the following : —

4.(a) 'भारतामृतसर्वस्वं गीता' — भणितिरियं सोदाहरणं समीक्ष्यताम् । (250 शब्दपरिमितम्)
Explain with illustrations the saying — 'भारतामृतसर्वस्वं गीता'. (250 words) 20

www.prepp.in
Prepp
Your Personal Exams Guide

4.(b) केचित्तु वदन्ति 'माघे सन्ति त्रयो गुणाः' । किमौचित्यमस्य कथनस्य ? विचार्यताम् ।
(200 शब्दपरिमितम्)

Some state 'माघे सन्ति त्रयो गुणाः'. What is the propriety of this statement ? Discuss.
(200 words) 15

4.(c) कैश्चिदालोचकैः 'मेघदूतं प्रकृतेः चित्रवीथी अस्ति' इति उक्तम् ।
अस्य कथनस्य किं तात्पर्यमिति सोदाहरणं समीक्ष्यताम् । (200 शब्दपरिमितम्)
Some critics have stated 'Meghadūta is the picture-gallery of Nature'. What is the meaning of this statement ? Discuss with examples. (200 words) 15

खण्डः 'B' SECTION 'B'

5. अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः **संस्कृतभाषया** समाधेयाः । (150 शब्दपरिमितम्)
Answer all of the following : (To be written in Sanskrit language) (150 words)

5.(a) 'अर्थ एवैकः पुरुषार्थः'— इति विषयमधिकृत्य निबन्धमेकं **संस्कृतेन** विरचयत । 10

5.(b) 'चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः'— इति वचनं सोदाहरणं **संस्कृतेन** समीक्ष्यताम् । 10

5.(c) 'अयमात्मा ब्रह्म' — इत्यौपनिषदिकवचनं सम्यक्तया निरूप्य 'अद्वैत'-वेदान्तमतं **संस्कृतेन** प्रस्तूयताम् । 10

5.(d) 'नास्ति योगसमं बलम्' — इति कथनं वैशद्येन **संस्कृतभाषया** विवेच्यताम् । 10

5.(e) 'वेदस्य हि षट्स्वङ्गेषु ज्योतिषमन्यतमम्'— इति विषयमवलम्ब्य निबन्धमेकं **संस्कृतेन** विलिखत । 10

6. अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः —
Answer all of the following : —

6.(a) प्राचीनभारते सङ्गीतकलायाः विकासस्य रूपरेखा चित्रणीया । (250 शब्दपरिमितम्)
Sketch an outline of the development of the musical art in ancient India.
(250 words) 20

6.(b) 'मानाधीना मेयसिद्धिः' — इति न्यायेन न्यायदर्शने प्रमाणव्यवस्थां विशदयत ।
(200 शब्दपरिमितम्)
Elucidate the doctrine of Pramāna in Nyāya philosophy according to the nyāya. 'मानाधीना मेयसिद्धिः'. (200 words) 15

6.(c) 'चोदनालक्षणोऽर्थो धर्मः' सूत्रमिदं मीमांसामतानुसारं विविच्यताम् । (200 शब्दपरिमितम्)
Explain the sūtra 'चोदनालक्षणोऽर्थो धर्मः' according to the theory of Mīmāṁsā.
(200 words) 15

Prepp
Your Personal Exams Guide

7. अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः —
Answer all of the following : —

7.(a) वास्तुशास्त्र-विज्ञानक्षेत्रे किं प्राचीनयुगमतिशेते वर्तमानयुगम् ? सुष्ठु निरूप्यताम् । (200 शब्दपरिमितम्)

Does the modern age surpass the old age in the sphere of architecture ? Examine properly. (200 words) 15

7.(b) 'चैतन्यविशिष्टदेह एवात्मा' — इत्येतद् चार्वाकमतं विशदयत । (150 शब्दपरिमितम्)
Clarify the opinion of the Cārvāka philosophy on 'चैतन्यविशिष्टदेह एवात्मा'. (150 words) 10

7.(c) भारतीयदर्शने कारण-कार्यभावमाश्रित्य निबन्धमेकं विलिखत । (200 शब्दपरिमितम्)
Write an essay on the cause and effect (कारण-कार्य) theory in Indian philosophy. (200 words) 15

7.(d) वैशेषिकदर्शनाभिमतस्य 'विशेष'-पदार्थस्य स्वरूपं प्रदर्श्य दर्शनक्षेत्रे तस्योपयोगित्वं निर्णेयम् । (150 शब्दपरिमितम्)

Shed a light on the 'Viśeṣa' substance in accordance with the Vaiśeṣika philosophy and judge its utility in the field of philosophy. (150 words) 10

8. अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः —
Answer all of the following : (To be written in Sanskrit language)

8.(a) अधोलिखित-सन्दर्भं सम्यगवधार्य तदधस्तात् पृष्टानां प्रश्नानामुत्तरं देवनागरीलिप्यां **स्वेन संस्कृतेन** दीयताम् । प्रत्येकमुत्तरं 3-4 पंक्तिषु भवेत् — 5×5=25

'समाज'-इत्येतत् पदमात्मनि नितान्तव्यापकमर्थं निधाय पदजगति संशोभते । सर्व एव मानवीयाः सम्बन्धाः संस्थाश्च 'समाज'-इत्येतेन नामधेयेन व्यवह्रियन्ते । न मनुष्योऽस्ति प्रकृत्योपरतानुरागी । सः स्वजीवनं गोपायितुं स्वभावनावलिं तोषयितुं स्वव्यक्तित्वञ्च संवर्द्धयितुं समाजमध्यास्ते । जनुरारभ्योपरामपर्यन्तं स्वकीयं प्रत्येकमभिलाषं पूरयितुं परमालम्बते सः । नैतदिह विस्मरणीयं यत् स एव मानवसमवायः 'समाज'-इत्येतां संज्ञां भजते यत्र सौहृदमय-शान्ति-शुचिजीवन-यापनानुरागो जागर्ति । न चाकस्मादेव सञ्जातो जनसंमर्दः कदापि 'समाज'-इत्यभिधीयते । समाजस्योद्भवस्तु तदा जायते यदा विशाले जननिवहे पारस्परिकसहयोगपूर्वक-जीवनवहनकामनासंघर्षशून्यप्रेमपूतजीवन-दिदृक्षा समोदं समुत्थिता भवति । मनुष्यस्य प्रकृतिरेवास्तीदृशी यत् सा शान्तिं मृगयते; आनन्दमन्विष्यति; न सा एकाकितायां रमते; न तस्यै विविक्तता रोचते । अतः पारस्परिकस्नेह-सहानुभूतिमयजीवनोज्ज्वलजनसमुदाय एव 'समाज'-शब्दस्य भवति वाच्योऽर्थः ।

(i) कोऽयं समाजः ?

(ii) मनुष्यः किमर्थं समाजमध्यास्ते ?

(iii) कोऽयं मानवसमवायः 'समाज'-इत्येनां संज्ञां भजते ?

(iv) समाजस्योद्भवः कदा जायते ?

(v) मनुष्यस्य प्रकृतिः कीदृशी अस्ति ?

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

8. (b) अधोलिखित-सन्दर्भं सम्यगवधार्य तदधस्तात् पृष्टानां प्रश्नानामुत्तरं देवनागरी-लिप्यां **स्वेन संस्कृतेन** दीयताम् । प्रत्येकमुत्तरं 3-4 पंक्तिषु भवेत् — 5×5=25

भारतीयदर्शनसाहित्ये सन्ति त्रयः प्रस्थानग्रन्थाः । ते वेदान् अवलम्बमाना मानवजीवनस्य चरमं लक्ष्यं तत्प्राप्तिसाधनञ्चोपदिशन्ति । भारतीयविचारशास्त्रस्य श्रेष्ठोपजीव्यग्रन्थत्वात् उपनिषदः प्रस्थानत्रय्यां प्रथमप्रस्थानत्वेन गृह्यन्ते । उपनिषदः पराविद्येतिपदेन व्यपदिश्यन्ते । 'ब्रह्मविद्या'-इत्येतया अपरया च संज्ञया सुविदितास्ता विदुषां संसारे । तासु महर्षयः आध्यात्मिक्या विद्याया गूढतमानां रहस्यानां विशदतया विचारं कुर्वाणाः प्राप्यन्ते । श्रीमद्भगवद्गीता द्वितीयं प्रस्थानमिति कथ्यते । सा श्लोकानां सप्तशत्या निःश्रेयसाधिगमनस्योपायान् सुबोधायां भाषायामभिव्यनक्ति । बादरायणप्रणीतं ब्रह्मसूत्रं तृतीयप्रस्थानमस्ति । तत्र आपाततो विरोधिभूतानामुपनिषद्वाक्यानां समन्वयस्तथा कृतो येन ज्ञातं स्यात् तेषां सर्वेषामपि वाक्यानां ब्रह्मनिष्ठत्वमथ च तत्र तार्किकाणां युक्तयोऽपि प्राबल्येन निराकृताः सन्ति ।

(i) भारतीयदर्शनसाहित्ये कति प्रस्थानग्रन्थाः ? के च ते ? कश्च तेषाम् उपदेशः ?

(ii) किं पराविद्येतिपदेन व्यपदिश्यते ? का चाऽपरा संज्ञा ?

(iii) गीतायां कति श्लोकाः ? कश्च तेषां वर्ण्यविषयः ?

(iv) बादरायणप्रणीतब्रह्मसूत्रे किं वर्णितमस्ति ?

(v) को वर्ण्यविषय उपनिषदाम् ?